

Wörterlisten « tupý », maué und purúborá.

In: Journal de la Société des Américanistes. Tome 24 n°1, 1932. pp. 31-50.

Citer ce document / Cite this document :

Koch-Grünberg Theodor. Wörterlisten « tupý », maué und purúborá. In: Journal de la Société des Américanistes. Tome 24 n°1, 1932. pp. 31-50.

doi : 10.3406/jsa.1932.1843

http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/jsa_0037-9174_1932_num_24_1_1843

WÖRTERLISTEN « TUPÝ », MAUÉ UND PURÚBORÁ,

VON † THEODOR KOCH-GRÜNBERG.

« Tupý ».

Aufgenommen am 22 Juli 1924 in Manáos mit Horatio Mañgurý, geboren am Rio Machado, vom Posto indigena « Rodolpho Miranda », Rio Jamarý (Rio Madeira).

Character der Sprache.

Endkonsonanten *b, g*, etc., sehr weich, oft kaum hörbar.

ç zwischen gutturalem *ç* und *ç*.

Nasalierte Schlussvokale *ã, ã*, etc., fast wie *ãn, ãn*.

f^h sehr weiches *f*.

w häufig wie englisch *wh*.

Maué.

Aufgenommen in Manáos am 31 Juli 1924 mit Antonio Ferreira de Lima (Hautfarbe : Gesicht : 21/27, Oberarm : 25/27, Handgelenk (gepresst) : 21), geboren im Dorf Kupaiwá am Igarapéuasú in Maués, vom Posto do Maicy-mirim.

Charakter der Sprache.

Auslautende Konsonanten kaum hörbar, z. B. (*b*), (*d*), (*g*), (*n*).

ç häufig zwischen gutturalem *ç* und *ç*.

Unsichere Laute *a, u*.

Purúborá.

Aufgenommen in Manáos am 11 August 1924 mit einem Purúborá-Jungen von etwa 10-12 Jahren von sehr heller Hautfarbe : Gesicht (Wange) und Handgelenk : 5/6 (mehr nach 6 hin). Name : Atekáte. (Er hatte ein kleines Loch in der Oberlippe). Er stammte vom Rio Manuel Corrêa, Nebenfluss des Rio Guaporé, Matto Grosso.

Charakter der Sprache.

Alle Vokale, besonders die Schlussvokale, zögernd verhalten; Apostroph '.

Schlusskonsonanten kaum hörbar. Schluss -o sehr offen.

z sehr weich, häufig gelispelt; zwischen z und ž nicht zu unterscheiden.

	« <u>Tupý</u> ».	<u>Maué.</u>	<u>Purúborá.</u>
KÖRPERTEILE.			
Zunge	<i>aekũ</i>	<i>hẽngũ, hẽgũ</i>	<i>kobé(g), kobé'</i>
Mund	<i>aeyurú</i>	<i>õũé, uũé</i>	<i>uruá(b)¹</i>
Lippe	<i>aerembé</i>	<i>ohembé</i>	<i>uruá'(b)tabé'</i>
Zahn	<i>aerai</i>	<i>hai</i>	<i>ĩnká¹</i>
Nase	<i>aelĩ</i>	<i>ũĩangoá(d)</i>	<i>nĩũá¹, inyõá'</i>
Nasenloch	<i>aepũuáđ</i>	<i>ũĩangua(d), aũpé</i>	
Auge	<i>aerakuáđ</i>	<i>ohẽhá</i>	<i>toká'¹ ²</i>
Ohr	<i>aenamí</i>	<i>oehapé</i>	<i>zapetó</i>
Loch im Ohr- läppchen	<i>aenamikuáđ</i>	<i>ahapehétá(b)</i>	
Ohrloch als Gehörgang	<i>aenamikuáđ</i>	<i>ohẽuaurapé</i>	<i>zapetóžé(u)', žapetožé(u)'</i>
Stirn	<i>aeropá</i>	<i>ohauatóa</i>	<i>tapĩaka'</i>
Kopf	<i>aeyakã</i>	<i>oyakã, uyakã</i>	<i>ažá</i>
Kopfhaar	<i>aeáb</i>	<i>oyasá(b), uyasá(b), oyazá(b)</i>	<i>ažatá(b), ažatá(b)</i>
Augenbrauen	<i>aerapeyáb</i>	<i>ohẽhapepazá(b)</i>	<i>tapĩakatá(b)</i>
Augenwimpern	»	<i>ohẽhapepazá(b)</i>	<i>tokábĩžibedá(b)</i>
Bart	<i>aeyaf¹aháb</i>	<i>ĩñuežá(b)</i>	<i>uru(o)btá(b)</i> (= Schnurrbart)
Schamhaar	<i>aerameputáb</i>	<i>oyepẽžá(b), uye- pẽžá(b)</i>	<i>ta'ũ'</i>
Wange	<i>aeretuaũpé</i>	<i>oyeñkuáta³, uñeñkuáta</i>	<i>yamuká'</i>
Schläfen			<i>abedó'</i>
Kinn	<i>aerenubá</i>	<i>ohañeua</i>	<i>yakomé'</i>
Schulter	<i>aeaseub</i>	<i>uĩyeke(ẽ)pé, oyeke'pé</i>	<i>akéua'</i>

1. a zögernd, verhalten.

2. o offen.

3. Schluss -a kurz.

	« Tupý ».	Maué.	Purúborá.
Oberarm	<i>aeyc(u)ba</i>	<i>oyeké, uyeké</i>	<i>(m)ba'</i>
Arm		»	»
Ellbogen	<i>aeparaké</i>	<i>uipopeakáng(a)</i>	<i>manyaká'</i>
Hand	<i>aepó</i>	<i>uipó</i>	<i>wapitá(i)</i>
Handrücken		<i>uipóopé</i>	
Handfläche		<i>uipapéaua</i>	<i>wapitá(i)</i>
Finger	<i>aef^hã</i>	<i>uiponiã, uiponyã</i>	<i>watoká</i>
Daumen		<i>uiponyãoadé(b)</i>	<i>watokabó</i>
Zeigefinger		<i>uiponyã</i>	<i>watokadó</i>
Mittelfinger		»	»
Ringfinger		»	»
Kleinfinger		<i>uiponyãoadé(b)</i>	»
Fingernagel	<i>aef^bópé</i>	<i>uipéhãpé, uipéhãpé</i>	<i>masokunya,</i> <i>mažukúya</i>
Oberschenkel	<i>aetib</i>	<i>ió(b)</i>	<i>yupã(b)</i>
Unterschenkel	<i>aetumž</i>	<i>uikañau'tó</i> (= mein Schien- bein)	<i>žaptaãuã</i>
Knie	<i>aerenepẽã</i>	<i>uipęakáng(a)</i>	<i>mihõãã(n)</i>
Fuss	<i>aepé</i>	<i>uipé, uipé, oipé</i>	<i>žibé</i>
Sohle	<i>aepęwędéb</i>	<i>uipęauá</i>	<i>žibébiado</i>
Ferse	<i>aepęá</i>	<i>uipęazuzá</i>	<i>mižaká</i>
Fussrücken			<i>žibéžakaã</i>
Zehen	<i>aepęakã</i>	<i>uipępõnyã</i>	<i>žibedó</i>
Zehennagel	<i>aepõapé</i>	<i>uipéhãpé</i>	<i>žibedabé</i>
Körper		<i>uipí(d), uipí(d)</i>	
Hals	<i>aeyód</i>	<i>ohoté(b), ožoté(b)</i>	<i>apo`á'</i>
Nacken			<i>apo`abigó</i>
Kehle		<i>ohewariá, ohewariá</i>	<i>(m)bužuká</i>
Achselhöhle		<i>oipopepé, uipopepé</i>	<i>gã(n)yamendogó</i>
Schulterblatt			<i>žaperepá</i>
Rippen	<i>aeyarukã</i>	<i>ohetolau'pé</i>	<i>(m)bažido</i>
Brust	<i>aepotiá</i>	<i>ipo'tiá</i>	<i>porabedó</i>
Brustwarze beim Mann	<i>ækõ</i>	<i>oinám, uinám,</i> <i>uinám</i>	<i>nãuã, nãuã(n)</i>
Weibliche Brust	<i>ækõ</i>	<i>hemí</i>	<i>nãuã(n)</i>
Bauch	<i>aerebég</i>	<i>ęhonmęá</i>	<i>žuruaká'</i>
Gedärme			<i>(m)biadó</i>

	« Túpy ».	Maué.	Purúborá.
Nabel	<i>aetōā</i>	<i>uipełom'á</i>	<i>hō'ōkā, hurū(n)ká</i>
Rücken	<i>aek(u)pekā</i>	<i>uiapé</i>	<i>žakaā(n)</i>
Gesäss	<i>aerewiapé</i>	<i>ohetoá</i>	<i>oaká</i>
Penis	<i>aerekōi, aerekōĩ</i>	<i>uiahi</i>	<i>wibo'a</i>
Hodensack	<i>aerapiám</i>	<i>ohad</i>	<i>taburuká'</i>
Hoden	<i>aerapiāĩ</i>	<i>ohad</i>	
Vagina	<i>tapupid</i>	<i>hesēā, bezēā</i>	<i>nyā'mé'</i>
After	<i>aerewikuad</i>	<i>uiopé</i>	<i>oakažé</i>
Haut	<i>aepid</i>	<i>uipe</i>	<i>tabé</i>
Knochen	<i>aekā</i>	<i>ikā</i>	<i>murún</i>
Blut	<i>wēhé, wēhē</i>	<i>ui'po(o)pé, oipó'pé</i>	<i>kerewé'</i>
Ader	<i>aeražég</i>	<i>ohāui(r)</i>	<i>iribá'</i>
Puls		<i>ui'pa(a)káng(a)</i>	
Fleisch	<i>aeraó'</i>	<i>ipōi</i>	<i>dió'</i>
Sehne		<i>uhāuiyi(d)</i>	
Herz	<i>aewēyapé(i)</i>	<i>oiūēā, uiūēā</i>	<i>munaká'</i>
Magen		<i>uipeá</i>	<i>žokoā'</i>
Darin		<i>imeēn</i>	<i>(m)biadó</i>
Speichel	<i>aerendé</i>	<i>ohendéhe</i>	<i>obezi</i>
Urin	<i>aeté</i>	<i>žé</i>	<i>žídoka</i>
Schweiss	<i>aeredi, aereai</i>	<i>anhakó</i>	<i>bužuapá</i>
Träne			<i>nyōāžika</i>
Kot	<i>tepoti</i>	<i>inyō(n)</i>	<i>idó</i>
Atem		<i>hāĩ</i>	<i>habám'</i>
Schnabel	<i>iti</i>	<i>hoai'pó</i>	<i>nyāmeá(b)</i>
Schwanz	<i>wāya</i>		<i>tabó'</i>
eines Hundes			
Schwanz	<i>pirawāya</i>	<i>hoai'bepe</i>	
eines Fisches			
Schwanz			<i>waidó</i>
eines Vogels			
Flügel	<i>(i)pepokā</i>	<i>ibepó</i>	
Feder	<i>ipépo</i>	<i>ibepožá(b)</i>	<i>td(b)'</i>
Flosse	<i>ianerá, yanerá</i>	<i>ié'ké</i>	<i>noai'di</i>

ELEMENTE UND NATUR.

Wasser	<i>ehé</i>	<i>eé</i>	<i>zereré</i>
--------	------------	-----------	---------------

1. o offen.

	« Tupý ».	Maué.	Purúborá.
Fluss	<i>paraná</i>	<i>ɛé</i>	<i>zererehudidí</i>
Bach	<i>eukuáb</i>	<i>ɛ(ɛ)hiedi</i>	
See (lago)	<i>eupí(ɛ), eawwéd,</i> <i>eawhwéd</i>		
Feuer	<i>tatá</i>	<i>aʔiá</i>	<i>(n)damižá¹</i>
Rauch	<i>tatasĩ</i>	<i>ɛhĩ, ɛhĩ</i>	<i>žakĩ(n)yā</i>
Kohle			<i>žakunyā, žakenyā</i>
Asche		<i>aliatō(b)</i>	<i>kidó' (=glühende Kohle)</i>
Brennholz	<i>euwaé</i>	<i>aʔiapé</i>	<i>namižā', namižā'</i>
Himmel	<i>eubá(g)</i>	<i>ādepe</i>	<i>ema(m)bé</i>
Wolke		<i>euehĩ</i>	<i>aké(n)yā</i>
Regen	<i>amán</i>	<i>iamān</i>	<i>amán</i>
Nebel		<i>euehĩ</i>	
Wind	<i>ewetú</i>	<i>ewelé, ewetú, eweté</i>	<i>nahó(b)</i>
Blitz	<i>tupā</i>	<i>merēb'è</i>	
Donner	»	<i>hoʔoé</i>	
Regenbogen		<i>oɛé(b)</i>	
Sonne	<i>kwará</i>	<i>ā(d)</i>	<i>toká</i>
Schatten	<i>heán</i>	<i>anhigé</i>	<i>ziuirā, žiwirā</i>
Regenzeit		<i>iamānmō(r)</i>	
Trockenzeit		<i>ā(d)pié(d)</i>	
Tag	<i>koem</i>	<i>ihadá(g)</i>	<i>toró</i>
Nacht	<i>pitún</i>	<i>iēbeʔé</i>	<i>žéu, žéu</i>
Morgen	<i>koemamebé</i>	<i>oandé(ɛ)mné</i> (= morgens früh)	
Mittag	<i>ay(e)katú</i>	<i>ādpozaké</i>	
Abend	<i>koaraho</i>	<i>ikā'd'i</i>	
Mond	<i>yahé</i>	<i>oaté</i>	<i>wereyá</i>
Stern	<i>yaitatá</i>	<i>oaiķirú</i>	<i>tokokūyū'</i>
Morgenstern		<i>oaiķiruato</i>	
Plejaden		<i>oaiķirú</i>	
Milchstrasse		<i>euaipoā(b)</i>	
Erdböden	<i>ɛ(u)bé, ɛ(u)bé</i>	<i>ɛi, ɛ(i)</i>	<i>ɛ(i), ɛi'</i>
Weg	<i>béhé</i>	<i>moā(b)</i>	<i>(m)bé</i>
Berg	<i>eweté</i>	<i>ɛiteó, ɛiteó</i>	

1. Der einzige Unterschied von Brennholz : (n)d und n.

	« Tupý ».	Maué.	Purúborá.
Wald	<i>kaá</i>	<i>ĩá'pé</i>	<i>galé(i)</i>
Campo		<i>eahí</i>	
Strand	<i>eĩĩ</i>	<i>práya</i> (port.)	<i>eimanã(m)</i> '
Stein	<i>itá</i>	<i>nó</i>	<i>murúa', burúa',</i> <i>(m)burúa'</i>

HAUS, GERÄT.

Haus	<i>augá, a(u)gá</i>	<i>ĩetá(b), inyẽtá(b)</i>	<i>eká', aká'</i> ¹
Dach			<i>ekad(b), akaá(b)</i> ¹
Sitzschemel	<i>hapegab</i>	<i>bangohi(r)</i>	
Hängematte aus Baumwolle		<i>ĩya(a)mbé</i> (=Hän- gematte der Weissen)	
Hängematte aus Fasern	<i>iniháb</i>	<i>eni</i>	<i>aniká(b)</i>
Pflanzung	<i>kohó</i> ²	<i>oi'kó</i>	<i>tá'</i>
Kindertrag- binde		<i>epói</i>	
Spindel		<i>penem'á</i>	<i>pogá'</i>
Faden	<i>inimbó</i>	<i>ene(i)hapó</i>	<i>po'á'</i>
Weisser Faden	<i>inimbotĩngi</i>		
Baumwolle	<i>amendežú</i>	<i>amękioxó</i>	<i>po'á'</i>
Reuse	<i>ikiá</i>	<i>tóló</i>	
Backherd		<i>mě(b), mę(b)</i>	
Tragnetz		<i>suki.</i>	
Tragkorb		<i>mai'á</i> (runder Korb)	<i>žurá'</i>
Tragkorb der Frau für die Pflanzung		<i>ed'á'</i> ⁴	

1. Anlautendes *a* sehr undeutlich.2. *o* offen.3. *o* offen und zögernd wie *a*.4. *ed'á'* wurde auch angegeben für die längliche Hängekörbchen (gezeigt nach Bd. III, Vom Orinoko...).

	« Tupý ».	Maué.	Purúborá.
Brustkorb			<i>parabedó</i>
Sieb(viereckiges)		<i>panané</i>	
Matte	<i>erú</i>	<i>tupé, topé</i>	
Kiepe		<i>panakú</i>	
Reihebrett		<i>cuezé</i>	
Hölzer zum Feuerreiben			<i>akoká(b)</i>
Pressschlauch		<i>mohoá</i>	
Mörser		<i>ueñgoá</i>	
Stößel		<i>ueñgoamén</i>	
Feuerfächer	<i>tatapekuá(b)</i>	<i>membé</i>	<i>bobé</i>
Trinkkürbis	<i>hëa, hëa</i>	<i>kúya</i>	<i>žakadabé</i>
Topf zum Kochen	<i>zyāžtebó</i>	<i>oāá</i>	<i>žiriká</i>
Kalabassenstän- der		<i>tāuí, tāwí</i>	
Löffel		<i>kuyéra</i>	
Beil (europäis- ches)	<i>ewañajítáb,</i> <i>ewañajítáb</i>	<i>euehá(b)</i>	<i>wiyá</i>
Steinbeil	<i>nyehé</i>	<i>euehá(b)</i>	<i>wid'buruá</i>
Mein Beil		<i>ohéuha(b)</i>	
Dein Beil		<i>éuha(b)</i>	
Sein Beil		<i>héuha(b)</i>	
Messer	<i>itakeéi</i>	<i>kesé</i>	<i>robažinini,</i> <i>(r)obažinini</i> ¹
Schleifstein	<i>itaké</i>	<i>nó, nú (= Stein)</i>	
Kanu aus Rinde	<i>ihá(d)</i>		
Einbaum		<i>eará</i>	<i>mon'á(b)</i>
Mein Kanu		<i>ohéeará</i>	
Dein Kanu		<i>éeara</i>	
Sein Kanu		<i>héeara</i>	
Ruder	<i>aik(o)ai</i>	<i>apokuitá(b)</i>	<i>kui'kui'</i>
Bogen	<i>(i)wirapá(d)</i>	<i>more'uá,</i> <i>more'ewá(d)</i>	<i>támē</i>
Pfeil	<i>hoé(b)</i>	<i>more'á, more'á</i>	<i>kuyabé</i>
Keule			<i>robabžékéya</i>
Blasrohr		<i>kaliwá(=Taboca)</i>	
Blasrohrpfeil		<i>oatéamāpetéha(b)</i>	

1. Žinini = klein.

	« Tupý ».	Maué.	Purúborá.
Angel	<i>piramokoná(b)</i>	<i>piná</i>	<i>ubaibopanó</i>
Gewehr		<i>muká</i>	
Pulver		<i>mukakuí</i>	
Schrot		<i>zú'mu</i>	
Hüftschnur			<i>boitapé</i>
Gürtel	<i>aeikoaiwi(d)</i>		
Armband	<i>itapakorá</i>	<i>oi(ę)ké</i>	<i>žikiá</i>
Armband mit Federn ¹		<i>iboābhē(b)</i>	
Federkrone	<i>kaŋgitār(e)</i>	<i>mia(a)pepozáb</i>	<i>haranwē</i>
Hut		<i>zapewa, zapewa</i>	
Hose		<i>žirará, žirará</i>	
Kamm	<i>keaf^bę(b)</i>	<i>kęwa, kęwa</i>	<i>detę(b)², dētę(g)</i>
Kopfschmuck b. Tanz ³		<i>mandá(b)</i>	
Tanzschmuck		<i>ipe(e)tí⁴, iapelēhē(d), (i)yapelēhē(d)⁵</i>	
Trommel		<i>tamuriū</i>	
Mundflöte	<i>iro'á</i>	<i>kariwá, kariwá</i>	<i>menęá(b)</i>
Fussklapper		<i>inyā(a)mbé</i>	
Bambusflöte		<i>buhú (= buzina, gaita)</i>	
Tanz	<i>ta(e)rę(d)</i>	<i>hairú</i>	
Gesang	<i>haięhē(i)</i>	<i>oatouęę (= vamos cantar)</i>	
Fadenspiel		<i>kiaēdní</i>	

FAMILIE, etc...

Leute	<i>tapęi, tapę(i)</i>	<i>meyedę, meyi(b)</i>	<i>wabę(i)</i>
Mann	<i>akoimá(ę)</i>	<i>ihāi'miá</i>	<i>wabę(i)</i>

1. Wie es die Parintintín tragen.

2. (b) sehr unsicher, kann auch (g) sein.

3. Aus « folha encarnada ».

4. Aus Blättern geflochten, an der Spitze mit Federn besteckt; in der Hand getragen.

5. Aus Blättern geflochten, an der Spitze weisse Blätter wie Federn; in der Hand getragen.

	« Tupý ».	Maué.	Purúborá.
Mein Gatte		<i>oh(ε)aitó</i>	
Dein Gatte		<i>éaito</i>	
Ihr Gatte		<i>h·aito</i>	
Vater	<i>hirítwa</i>	<i>popai, bópai</i>	<i>abá'</i>
Mein Vater		<i>bópai</i>	
Dein Vater		<i>éuō(d)</i>	
Sein Vater		<i>iuō(d)</i>	
Mutter	<i>ndyehé</i>	<i>māmaí</i>	<i>ānyá</i>
Meine Mutter		<i>mómaí</i>	
Deine Mutter		<i>éte</i>	
Seine Mutter		<i>íte</i>	
Kind	<i>piá</i>	<i>kurumí</i>	<i>'meroazínini,</i> <i>meruazínini¹</i> <i>meroá', (m)berod'</i>
Säugling			
Sohn		<i>oha'lé</i>	»
Knabe		<i>kurumí</i>	
Bruder	<i>yei'ñ</i>	<i>ohéké(d)</i> (= mein Bruder)	<i>ōá</i>
Schwager	<i>hirenerakó, yirene- rakó</i>	<i>seroai, zeroai</i>	
Schwester	<i>yiren(d)é(g), hiren(d)é(g)²</i>	<i>ohé(i)né(b)</i> (= mein Schwester)	<i>ažá'</i>
Weib	<i>kunyá</i>	<i>onyāniá, unyānyiá</i>	<i>bagoyá'</i>
Mädchen	<i>kunyāmukú</i>	<i>makubdiá</i>	
Mutterbruder	<i>yiramūū, yiramūí</i>	<i>hāmū</i>	<i>bagoyamerod'</i>
Vaterbruder		»	»
Vaterschwester		<i>titid</i>	
Mutterschwester		»	
Greis	<i>zabde</i>	<i>nā</i>	
Greisin	<i>vaebi</i>	<i>nā</i>	
Grossvater		<i>ovuvú</i>	<i>ató(b)'</i>
Grossmutter		<i>uauó, uawó</i>	<i>ānyābatá(i)</i>
Häuptling		<i>aipořekuá</i>	<i>(ε)gapahí'</i>
Weisser		<i>karaiuá, karaiwá</i>	<i>ēn'</i>
Neger		<i>tapayúna</i>	

1. *Žinini* = klein.2. Sehr unsicher, ob anlautendes *y* oder *h*.

	« Tupý ».	Maué.	Purúborá.
Indianer Parintinlín		<i>aitauãriá</i>	
Indianer Mundurukú		<i>uanunú</i>	

MEDIZIN, RELIGION.

Arzt		<i>painí</i>	(<i>n</i>) <i>deré</i>
Arzneimittel		<i>môbã</i>	
Tabak		<i>dʒohí</i>	(<i>n</i>) <i>bétó</i>
Schatten		<i>anhi(g)é</i> (= Sonnenschatten)	

SÄUGETIERE.

Affe	<i>kayetai</i>	<i>hanoãu</i> (= Macaco prego)	<i>uquorá, waworá</i>
Brüllaffe		<i>ayegé</i>	
Koatá	<i>kayúhu</i>	<i>koatá</i>	<i>žekó'</i>
Fledermaus	<i>anderá</i>	<i>hakii</i>	<i>motaí</i>
Bunter Jaguar	<i>yauãra, yawãra</i>	<i>ayęató</i>	<i>purú'</i>
Schwarzer Jaguar	<i>yauãrú(b)</i>	<i>tigiri</i> (span.)	<i>purumakã(n)</i>
Puma	<i>yauapitá</i>	<i>ayęatabó</i>	
Hirsch (Veado)	<i>éhu, éh(u)</i>	<i>eté, eté</i>	<i>edú(b)</i>
Fischotter	<i>ehé(i)</i>	<i>lõntra'</i> port.)	<i>pehó'</i>
Tapir	<i>tapíra</i>	<i>wewató</i>	<i>tani'</i>
Kapivara	<i>kapiwá(d)</i>	<i>kupiętú</i>	<i>bikiki'</i>
Paka	<i>karuarúhu</i>	<i>páę</i>	<i>pu(i)ta'</i>
Aguti	<i>aguti</i>	<i>aguti</i>	<i>wakia'</i>
Pekari	<i>tajãti</i>	<i>hamãũ(d)hied'i</i>	<i>apukã'</i>
Grösseres Nabelschwein (Bisam)	<i>tajãhi</i>	<i>hamãũdoadó</i>	<i>aneuã(n)</i>
Faultier	<i>haę</i>	<i>ariukeré</i>	<i>a'i</i>
Kuati	<i>kwati</i>	<i>môbãę</i>	
Grosser Ameisenbär	<i>tamanduahi</i>	<i>hĩmbá, hĩ(i)mbá, hĩmbá</i>	<i>ažukür(u)', ažukür(u)'</i>
Kleiner Ameisenbär	<i>tamanduapé(b)</i>	<i>aliukerewēhi(eb)</i>	<i>ayabó', aiabó'</i>

	« Tupý ».	Maué.	Purúborá.
Zunge des grossen Ameisenbärs		<i>hēngú</i>	
Rind		<i>wewatá(a)hó(b)</i>	
Hund	<i>yauatí</i>	<i>auat'é</i>	<i>anegó</i>
Ratte	<i>hamudyá</i>	<i>hapiri</i>	<i>badó</i>
Grosse Waldratte, die ruft			<i>tarauá</i>
Gürteltier	<i>tati</i>	<i>zahú</i>	<i>žaperé</i>
Riesengürteltier	<i>tatubú</i>	<i>zahyató</i>	<i>žorokó</i>
Eichhorn	<i>agutiwai</i>	<i>kutierewatá</i>	<i>uṛabáya', wara-báya'</i>
Kuandú (Stachelschwein)		<i>kwandí</i>	<i>motāi'</i>
Maracajá		<i>auęató</i>	<i>poruži'(n)</i>
Micúra		<i>auęatoazá</i>	
Affe sp.		<i>oahóę</i>	

VÖGEL.

Vogel	<i>wirá</i>	<i>sawowá, zawowá</i>	<i>masā(n)yá'(n)</i>
Ei	<i>upia</i>	<i>hupi'á</i>	<i>masā(n)yāaká(b), aká(b)</i>
Arara	<i>kaninde</i>	<i>hanón</i>	
Blauer Arara		<i>hanón</i>	<i>žipayá'</i>
Roter Arara		<i>hanónoató</i>	<i>parauá</i>
Periquito	<i>kerikeri</i>	<i>perikiitó (port.)</i>	<i>ažupiri'(n), ažu-piri'(n)</i>
Mutum (Crax)	<i>mútū</i>	<i>wiawú</i>	<i>uiťá(b)</i>
Papagei	<i>ayúrubu</i>	<i>abód, abūd</i>	<i>žaramú(m)</i>
Jacu (Penelope)	<i>piruhú</i>	<i>męyđhódi</i>	<i>alibé(u)'</i>
Jacutinga	<i>yakupetí</i>	<i>móťé</i>	<i>žoā(n)kaā(b)</i>
Urubu	<i>urubú</i>	<i>uruvú, uťuvú</i>	<i>žo(o)wai</i>
Uruburey	<i>urubutí</i>	<i>uruvuyí</i>	
Urubutinga			<i>kui mará</i>
Cauré (Möwe?)		<i>tiā(n)tiāi</i>	
Japú		<i>žauwá</i>	
Anú		<i>ānyō(ē)n'i</i>	

	« Tupy ».	Maué.	Purúborá.
Ente	<i>hipegubú, hipé(g)</i>	<i>epe'ká, epē(e)ká,</i> <i>epe(e)ká</i>	<i>obá(i)'</i>
Taube	<i>hirutiati</i>	<i>bekazú</i>	<i>ehiá</i>
Hahn		<i>oaipaká</i>	<i>(m)bažatí'</i>
Henne	<i>inamuti</i>	»	»
Küchlein		»	»
Inambú	<i>inambú</i>	<i>otíd'i</i>	
Inambú grande			<i>žoá(b), žoá(b)</i>
Inambú azul			<i>pod'é'</i>
Tukan		<i>ũkã(n)</i>	<i>nyõká(n)'</i>
Kolibri		<i>hē(e)t'i, hē(e)d'i</i>	<i>žirod'</i>
Maguary		<i>mãguari</i>	<i>žogõé'</i>
Tujujú		<i>tuyuyú</i>	
Grosse Eule		<i>uťukú(d)</i>	
Gavião real (<i>Harpyia des-</i> <i>tructor</i>)		<i>hēiwatõ</i>	<i>koko'i</i>
Jacamím		<i>ũtē</i>	<i>aramã(n)</i>
Carará		<i>karará</i>	<i>aťakapé(i)'</i>

FISCHE, REPTILIEN.

Fish	<i>(i)pirá</i>	<i>pírá</i>	<i>ebi'i</i>
Rochen	<i>pirapéra</i>	<i>aráya</i>	<i>iyai</i>
Pintado	<i>hurubi</i>	<i>sorubi</i>	<i>koťáťe</i>
Piranha	<i>piránya</i>	<i>piránya</i>	<i>seubé(d)</i>
Alligator	<i>žakaré, žakaré</i>	<i>yakārē, yakāle,</i> <i>yakālē, (i)yakālē</i>	<i>(m)bažá'</i>
Landschildkröte	<i>yayuti</i>	<i>wawali, oaoali</i>	<i>dabéborá', tabéborá'</i>
Flusschildkröte		<i>wawaliwatõ</i>	
Schlange	<i>mõya</i>	<i>mõi</i>	<i>manyú</i>
Cabeçudo		<i>lalá</i>	
Matamatá		<i>matamatá</i>	
Jatuarána (Fish)		<i>píranyí(n)</i>	
Zacken auf dem Alligators- chwanz		<i>hoaipokulú(b)</i>	
Surucucú		<i>surukukú</i>	

	«Tupý».	Maué.	Purúborá.
Wasserschlange		<i>sukurizú</i>	<i>tahani, taxani</i>
Frosch		<i>oa'zá</i>	<i>moiboyá</i>
Kröte	<i>kururú</i>	<i>oa'sá, kãli</i>	<i>tububú'</i>
Leguan			<i>(m)baiká'</i>
Eidechse			<i>ku'imaá(b)</i>
Tucunaré		<i>tukunaré</i>	<i>amokatabé</i>
Trahíra		<i>tareetá</i>	<i>(m)bārauá</i>
Zitteraal			<i>yokó</i>
Cumarú		<i>umarú</i>	
Aracú		<i>oarakú</i>	<i>uarakó'</i>
Pacú		<i>pakú</i>	
Mandí			<i>waiitábo'</i>
Acará		<i>akará</i>	
Pirarucú		<i>pirarukú</i>	
Jandiá		<i>eyandea</i>	

NIEDERE TIERE.

Ameise	<i>taçibihi</i>	<i>sãti</i>	
Sehr kleine Ameise			<i>siriã(b)</i>
Taracuá			<i>inikó'</i>
Sauba		<i>sahai, zahai</i>	<i>uí'</i>
Tocandira			<i>(n)dabiã'</i>
Marimbonda			<i>(n)daba'i'</i>
Moskito (carapaná)	<i>yatiú</i>	<i>karapaná</i>	<i>tayú(g)'</i>
Fliege	<i>mêru</i>	<i>ĩĩ(n)</i>	
Biene	<i>eirú(b), (b eirú(b)</i>	<i>awi'a, awi'a</i>	<i>sãũã(g) zãũã(g)</i>
Honig	<i>ebi(d)</i>		<i>(e)nẽebi</i>
Schmetterling	<i>panám</i>		
Tausendfuss		<i>apeu(n)há</i>	<i>tabekokó</i>
Laus	<i>ké(b)</i>	<i>ẽ(g)é(b)</i>	<i>até(b)</i>
Flöh	<i>tũ</i>	<i>ĩõ, iyõ</i>	<i>uružá'</i>
Spinne	<i>yamú</i>	<i>kia, kĩa</i>	
Krebs		<i>ekã(d)á</i>	
Muschel		<i>tayêru'á</i>	
Sandfloh		<i>ĩõ</i>	<i>uružá'</i>
Mutuca		<i>metúk'a</i>	<i>tayú(g)'</i>

	« Tupý ».	Maué.	Purúborá.
Pium		<i>upiũ</i>	(<i>m</i>) <i>bižiri(b)</i>
Vogelspinne		<i>zooi</i>	
Mucuum		<i>oalui</i>	<i>mũnužã'</i>
Skorpion		<i>zapó(r), zapó(d)</i>	<i>iyá(u)'</i>
Spinnennetz		<i>kiãe'nĩ</i>	

PFLANZEN.

Baum	<i>iba</i>	<i>a'riaé(b)</i>	<i>uauí(b), uãwí(b)</i>
Blatt	<i>kaá</i>	<i>a'riaé(b)ehó(b)</i>	(<i>m</i>) <i>bekorotá(b)</i>
Wurzel	<i>apopé(m)</i>	<i>a'riaéb(é)sapó</i>	
Rinde		<i>a'riaéb(é)pé</i>	
Dorn		<i>hú, hũ</i>	<i>odó</i>
Blüte		<i>ipohé</i>	
Frucht		<i>ia</i>	<i>apiá'</i>
Gras		<i>mopé(b)</i>	<i>mužé(ã)</i>
Mais	<i>auaté</i>	<i>auati</i>	<i>žid'</i>
Maniok	<i>mandióg</i>	<i>manióg</i>	<i>mē(i)ká'</i>
Maniokmehl			(<i>m</i>) <i>bururú'</i>
Beijú	(<i>m</i>) <i>beižú</i>	<i>be(i)žú</i>	(<i>m</i>) <i>be(i)žú</i>
Chicha		<i>mahé</i>	<i>ží'</i>
Banane	<i>pokóba</i>	<i>pakodá</i>	<i>hewá'</i>
Batate	<i>hétég</i>	<i>u'iu'ri</i>	<i>witikiá'</i>
Inyame (Cará)	<i>kãra</i>	<i>auai'á</i>	<i>bob(e)ká'</i>
Pfeffer	<i>ekéi</i>	<i>musé, mužé</i>	<i>makũiká(b)</i>
Pfeilrohr	<i>hoá</i>	<i>ñéi</i>	<i>tem(é)ká'</i>
Zuckerrohr		<i>asúk(e)ra</i>	
Cachaça			<i>žičamoró(ñ) (=</i> <i>agua da morte)</i>
Orléansstrauch	<i>urukú</i>	<i>oa'ká(b)</i>	<i>kižó</i>
Genipapo	<i>yanipáb</i>	<i>õãhó(b)</i>	(<i>m</i>) <i>bižildá(b)'</i>
Genipapo bravo zum Bemalen			<i>mižitá(b)</i>
Genipapo zum Essen			<i>hewá'</i>
Pupunha		<i>meráweé(b)</i>	<i>yupit(i)ká(b)</i>
Abacate		<i>pakatéé(b)</i>	
Mirití	<i>mbirití</i>	<i>miriti</i>	<i>yubayá'</i>
Tucum	<i>tukumabú</i>	<i>tukumá</i>	<i>mažoká' (=</i> <i>Tucumá)</i>

	« Tupý ».	Maué.	Purúborá.
Assahy		<i>oasai</i> ¹	<i>mižimbá'</i>
Mamão		<i>mā(ū)mó'</i>	<i>mākālā</i>
Inajá		<i>pōwi</i>	
Bacaba		<i>hauehoi'</i>	<i>horoká(b)</i>
Yauarý		<i>tukumá</i>	
Sipó		<i>elepó</i>	<i>tabé(g)</i>
Macaxera		<i>makažera</i>	
Abacaxi			<i>parapara'á'</i>
Ananas		<i>naná</i>	
Mangueira		<i>māngaé(b)</i>	

ZAHLEN.

1	<i>aipe</i>	<i>um</i>	<i>mū(m)</i>
2	<i>mokoi</i>	<i>doss</i>	<i>wewá(b)</i>
3			<i>(m)bokó(d)we uá(b)</i>
Viel	<i>ehé(i)</i>	<i>ikohé, ikohé</i>	<i>kayákayá</i>
Wenig		<i>kūl(i)í</i>	<i>žinini</i>

PRONOMINA.

Ich	<i>yéhe</i>	<i>oitá</i>	<i>ínu</i>
Du	<i>ndéhe</i>	<i>én</i>	<i>én'</i>
Er	<i>gáha</i>	<i>mií</i>	<i>bokó(d)borá (=</i> <i>sie, andere, ihr)</i>
Wir zwei		<i>mií(d)eriá</i>	<i>kayakayá</i>
Es sind alle (hier)			<i>kayakayábo(d)</i>
Dieser			<i>kanú</i>
Mein (Bogen)	<i>yéwirapa(d)</i>	<i>ui porewá(d)</i>	<i>oqranú</i>
Dein (Bogen)	<i>ndéhéwirapa(d)</i>	<i>epórewa(d)</i>	<i>oqranu'én</i>
Sein (Bogen)	<i>gaháwirapa(d)</i>	<i>ipórewa(d)</i>	<i>oqranú bokó(d) (=</i> <i>Bogen des</i> <i>anderen)</i>
Mein Haus			<i>aká'únū</i>
Unser (Haus)		<i>aiéá(d)</i>	

ADJECTIVA.

Gross	<i>éhai</i>	<i>iwatá</i>	<i>húdedi</i>
Klein	<i>náehai</i>	<i>kūnū(n)</i>	<i>meroá(n)</i>

1. Nicht diphthongisch.

	« Tupý ».	Maué.	Purúborá.
Hoch	<i>ndyēba</i>	<i>oaīti</i>	<i>bú(d)</i>
Tief	<i>amohí</i>	<i>ihēpəá</i>	<i>adó</i>
Lang		<i>i(u)wó(b)</i>	<i>t(ē)uá</i>
Breit		<i>ipipé</i>	
Fett		<i>íga(b)</i>	<i>bižúá</i>
Mager		<i>ígañmódi</i> ¹	<i>mará(n)</i>
Schwer		<i>ipoté(i)</i>	<i>kú(d)</i>
Sehr schwer			<i>kú(d)eda</i>
Rund		<i>iauéreb'a</i>	
Leicht		<i>edipohé(i)</i>	<i>kudkinó(n)</i>
Kalt	<i>iroé</i>	<i>naá(g)</i>	<i>edekazinda</i> (= <i>está</i> com frio)
			<i>deká(b)</i> (= Fria- gem)
Warm	<i>akubahið</i>	<i>hakú(b)</i>	<i>doá,(n)doá</i>
Trocken			<i>kirí(n)</i>
Krank	<i>hekiaú(b)</i>	<i>iahú</i>	<i>bobá(b)</i>
Tot	<i>omonó(b)</i>	<i>ikó'ró</i>	<i>žamoró(n)</i>
Blind		<i>ihasi</i>	
Taub		<i>heuaulé</i> (= er ist taub)	
Stumm		<i>edihaei</i>	
Lahm		<i>bihodbíhod'e</i>	
Schwanger		<i>imembəd'a</i>	
Gut	<i>katú</i>	<i>oā'kú</i>	<i>kap(i)žé</i>
Schlecht		<i>enāko(i)</i>	<i>beré</i>
Wahr			<i>edemúdeda</i> (= <i>é</i> verdade)
Lügnhaft			<i>maihúdeda</i> (= <i>mentira</i>)

FARBEN.

Weiss	<i>tīg(a), tīng(a)</i>	<i>ikedzi, 'ikedzi(n)</i>	<i>ayaká'</i>
Schwarz	<i>dyapiuwu</i>	<i>hō(n)</i>	<i>maká(n)</i>
Dunkel			<i>žé(u)</i>
Rot	<i>ipirā</i>	<i>ihō(b)</i>	<i>uē(b), wē(b)</i>
Blau		<i>ihelé(b)</i>	
Gelb	<i>ipirā</i>	<i>ikade</i>	

1. o offen.

	« Tupý ».	Maué.	Purúborá.
		ZEIT.	
Gestern		<i>ĩá'pó</i>	<i>mānyá'(n)</i>
Morgen		<i>monki'té</i>	<i>toró</i> <i>toró atotá (=</i> <i>amanha vamos</i> <i>embora)</i>
Heute		<i>meikōtā</i>	
Immer			<i>akideta</i>
Jetzt		<i>koitō(i)</i>	
Sogleich		<i>meikolā</i>	
Espera um pouco			<i>tañānyá</i>
Vor langer Zeit			<i>mānyá</i>
		ORT.	
Rechts		<i>ipozezebiá(d)</i>	
Links		<i>ipolān(e)</i>	
Hier	<i>abó¹</i>	<i>meyum'bé</i>	<i>p:í(n)</i>
Dort	<i>bébo</i>	<i>meyem'bé</i>	<i>hinape</i>
Fern		<i>béa</i>	<i>bipe (= lá esta !</i> <i>bei e. weiten</i> <i>Gegenstand)</i> <i>atotá</i>
Er ist weg		<i>meké'pe</i>	
Dorthin		<i>meikouó</i>	
Dorther		<i>haipepiá</i>	
Rückwärts		<i>menyempuaiti</i>	
Aufwärts oben		<i>eitoté</i>	
Unten		<i>toendé(m)</i>	
Ausserhalb des Hauses			
Im Haus		<i>inyetawé</i>	
Ja		<i>āre</i>	<i>útoba</i>
Nein	<i>ahán</i>	<i>é(e)(d), é'(d)</i>	<i>nókinō (= nāo é)</i>
Es gibt			<i>bó(d)</i>

1. Zuerst *habó* gehört.

« Tupý ».

Maué.

Purúborá.

ZEITWÖRTER.

Anbinden		<i>etiketê(d)</i>	
Ankommen	<i>obú</i>	<i>zòbu</i>	<i>anemá</i> (=chegou)
Arbeiten		<i>toiroaipotpá(b)</i>	
Atmen		<i>ipêhú</i>	
Beischlaf vollziehen		<i>toazé(i)</i>	<i>eónazê, yuk(e)yúk¹</i>
Ich bleibe hier		<i>uitoalepêhoa(d)</i>	
Brennen		<i>toiwú(b)</i> (= queima!)	
Bringen		<i>etêruê(d)</i>	
Ich erinnere mich			<i>nenová(n)'</i>
Erinnerst du dich?			<i>benenová(n)'</i>
Essen	<i>bauú</i>	<i>oatêno(b)</i>	<i>ô²</i> <i>maĩ beorá ô, maĩô</i> (= vamos comer!) <i>beorá</i> (= comida) <i>onoó</i> (= ja comi)
Fallen		<i>taá(d)</i>	
Fliegen		<i>topopê</i>	<i>ažitá</i> (= voar, correr, correu)
Fliessen		<i>ihêpôt'e</i> (= der Fluss strömt)	
Fürchten		<i>uitóarekên'e</i> (= ich habe Furcht)	<i>biá(d)</i> (= er hat Furcht)
Gähnen			
Gehen		<i>toetêká</i> (= andar)	
Gehe hin und komme sofort zurück!			<i>atotá awažimá</i>
Gleichen			<i>kanũ naketê</i> (= dies gleicht dem(anderen))

1. Mehr vulgär.

2. *o* = « essen » und « trinken », nur unterschieden durch die Beifügung: *žere ô* = Wasser trinken; *beora ô* = Speise essen.

	« Tupý ».	Maué.	Purúborá.
Hinabsteigen			<i>avipá</i> (= steige hinab!)
Hinaufsteigen			<i>hāmā</i> (= steige hinauf!)
Hören		<i>tohendú(b)</i>	
Ich habe Hunger		<i>ohęzē'a(d)</i>	<i>oteká</i>
Husten	<i>hou</i>	<i>ohoohóę¹</i>	<i>bukábuka</i>
Kacken	<i>watá</i>	<i>okó'a</i>	<i>oápa</i>
Kauen		<i>ueraĩueraĩd'é,</i> <i>weraĩweraĩd'é</i>	
Kosten		<i>toheān</i>	
Lachen	<i>apoká</i>	<i>toēkeťę</i>	<i>há'a', há'</i>
Sich legen			<i>bopá,(m)bopá</i> (= lege dich!)
Lieben			<i>unubiká</i> (= ich habe dich lieb)
Malen	<i>amohú(n)</i>	<i>hoāũā(n)</i>	<i>(m)babiká</i>
Nähen		<i>totopēi</i>	
Nehmen		<i>henó</i> (= nimm!)	
Pissen	<i>akurú</i>	<i>aťębí</i>	<i>žitoká</i>
Reden		<i>ihde(d)</i>	
Rudern	<i>apęwę(d)</i>	<i>oató eťęapukui</i> (= vamos remar)	<i>kuiĩkuiĩzapayá</i> (= remar a canôa)
Rufen		<i>etĩkdekdę</i> (= vai chamar)	
Schlafen	<i>o(u)kĩ²</i>	<i>toké(d)</i>	<i>ketá'</i>
Vamos dormir		<i>oatoké(d)</i>	
Schlagen		<i>hatopoitę</i> (= bater)	
Schleifen		<i>ęhaimbé(e)</i>	
Sich setzen			<i>tapiá'</i> (= setze dich!)
Tätowieren		<i>iwenĩ³</i>	
Trinken	<i>oęũ</i>	<i>taęęũ</i>	<i>ó</i> [cf. essen]

1. Offene o.

2. ' bezeichnet ein Stocken am Schluss des Wortes ; vielleicht sehr reduzierter Konsonant.

3. Fast *iwenĩn*.

	« Tupý ».	Maué.	Purúborá.
Vamos beber agua			<i>maĩ žere ó</i>
Umarmen			<i>žekáen(e)</i> (= me den abraço)
Umkehren		<i>taaipó</i> (= voltar)	<i>anemákoyé</i> (= voltou (denovo para o mesmo lugar))
Wachsen		<i>itãñ</i>	
Weinen	<i>odyaeó</i>	<i>toã(d)</i>	<i>oepá</i>
Wissen			<i>kémežã(ñ)</i> (= ich weiss schon)
Wollen		<i>atike(ē)žá(d)</i> (= eu quero)	
Vorwärts !	<i>dyahó</i>	<i>toiró</i>	<i>maĩ</i>
